

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 1. kesäkuuta 2016
(OR. en)

9641/16

EDUC 218
JEUN 42
AUDIO 73
SOC 364

YHTEENVETO ASIAN KÄSITTELYSTÄ

Lähettiläjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Päivämäärä:	30. toukokuuta 2016
Vastaanottaja:	Valtuuskunnat
Ed. asiak. nro:	9068/16 EDUC 147 JEUN 37 AUDIO 63 SOC 265
Asia:	Medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittäminen koulutuksen avulla – <i>Neuvoston päätelmät (30. toukokuuta 2016)</i>

Valtuuskunnille toimitetaan liitteessä neuvoston 3471. istunnossaan 30. ja 31. toukokuuta 2016 hyväksymät päätelmät medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittämisestä koulutuksen avulla

Neuvoston päätelmät

medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittämisestä koulutuksen avulla

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

PALAUTTAA MIELEEN

- Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklan, jossa todetaan, että unionin perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina,

JA OTTAA HUOMIOON

- 17. maaliskuuta 2015 annetun Pariisin julistuksen¹, jossa korostetaan, että on tärkeää *vahvistaa lasten ja nuorten kykyä kriittiseen ajatteluun sekä arviointikykyä siten, että he pystyvät etenkin verkossa ja sosiaalisessa mediassa ymmärtämään realiteetit, erottamaan faktat mielipiteistä, tunnistamaan propagandan ja vastustamaan kaikenlaista piilovaikuttamista ja vihapuhetta,*

¹ Julistus kansalaisuuden sekä vapauden, suvaitsevaisuuden ja syrjimättömyyden yhteisten arvojen edistämisestä koulutuksen avulla, Pariisi, 17.3.2015.

- 15. joulukuuta 2015 julkaistun yhteisen ET 2020 -raportin², jossa uuden työjakson (2015–2020) keskeiseksi painopisteeksi on määritelty Pariisin julistuksen jatkotoimet, joita toteutetaan *yhteisen analyysin, vertaisoppimisen, kokousten, hyvien käytäntöjen levittämisen ja rahoituksella tuettujen konkreettisten toimenpiteiden* kautta,
- neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 24. helmikuuta 2016 antaman päätöslauselman sosioekonomisen kehityksen ja osallisuuden edistämisestä EU:ssa koulutuksen avulla³. Päätöslauselma sisältää sitoumuksen *edistää nuorten sosiaalisten taitojen ja kansalaistaitojen lisäksi myös digitaalista ja medialukutaitoa sekä heidän kykyään ajatella kriittisesti*,

SEKÄ OTTAA VIELÄ HUOMIOON

- Euroopan parlamentin ja neuvoston 18. joulukuuta 2006 antaman suosituksen elinikäisen oppimisen avaintaidoista⁴. Suosituksessa määritellään seuraavat taidot avaintaidoiksi, jotka kaikkien kansalaisten olisi hankittava: *'digitaaliset taidot'*, jotka edellyttävät *kriittistä ja harkitsevaa asennetta saatavilla olevaan tietoon ja interaktiivisten välineiden vastuullista käyttöä*; *'sosiaaliset ja kansalaistaidot'*, joihin sisältyy *kyky ymmärtää eri näkökantoja ja valmius kunnioittaa toisten ihmisten arvoja*; sekä *'tietoisuus kulttuurista ja kulttuurin ilmaisuodot'*, mikä kattaa *käsityksen omasta identiteetistä perustana avoimelle suhtautumiselle monimuotoisuuteen ja sen kunnioitukselle*,

² EUVL C 417, 15.12.2015, s. 25–35.

³ EUVL C 105, 19.3.2016, s. 1–4.

⁴ EUVL L 394, 30.12.2006, s. 10–18.

- marraskuussa 2012 annetut neuvoston päätelmät eurooppalaisesta strategiasta internetin parantamiseksi lasten näkökulmasta⁵. Päätelmissä korostetaan, että *opetusalan ja vanhempien tärkeänä tehtävänä on auttaa lapsia hyödyntämään internetin tarjoamia mahdollisuuksia hyödyllisellä ja luovalla tavalla sekä tunnistamaan ja käsittelemään internetin riskejä ja että opettajat ja vanhemmat tarvitsevat itsekin tukea ja koulutusta ei ainoastaan pysyäkseen perillä lasten virtuaalielämässä tapahtuvista nopeista ja ennakoimattomista muutoksista, vaan myös uusien teknologioiden jatkuvasta kehityksestä,*
- tammikuussa 2014 annetun komission tiedonannon terrorismiin ja väkivaltaisiin ääriliikkeisiin johtavan radikalisoitumisen ehkäisemisestä⁶. Tiedonannossa nostetaan esiin keskeisimpinä radikalisoitumisen ehkäisemistoimina *tiiviimpi yhteistyö kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin kanssa verkossa esiintyviin haasteisiin vastaamiseksi sekä toimien lisääminen nuorten rohkaisemiseksi suhtautumaan kriittisesti ääriliikkeiden viesteihin,*
- marraskuussa 2014 annetut neuvoston päätelmät Euroopan audiovisuaalipolitiikasta digitaaliajalla⁷. Päätelmissä kehoitetaan komissiota ja jäsenvaltioita *edistämään hyviä käytäntöjä ja tutkimusta medialukutaidon sisällyttämisestä viralliseen koulutukseen sekä epäviralliseen ja arkioppimiseen,*

⁵ EUVL C 393, 19.12.2012, s. 11–14.

⁶ Asiak. 5451/14.

⁷ EUVL C 433, 3.12.2014, s. 2–5.

- Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät nuorisoalan roolista nuorten väkivaltaista radikalisoitumista ehkäisevässä ja torjuvassa integroidussa ja monialaisessa lähestymistavassa. Päätelmissä jäsenvaltioita ja komissiota kehoitetaan tukemaan nuoria, jotta he osaisivat *torjua ääriliikkeiden vaikutuskeinoja internetissä ja sosiaalisessa mediassa* ja kehittäisivät *kriittistä ajattelua ja taitoja, jotka ovat tarpeen tarjolla olevan tiedon, myös propagandan ja vihapuheiden, eri lähteiden ja tarkoitusperien ymmärtämiseksi*⁸],

KATSOO SEURAAVAA:

Internet ja erityisesti sosiaalinen media tarjoavat ennennäkemättömät, lähes rajattomat mahdollisuudet tiedon ja ideoiden jakamiseen. Koska niiden kautta saa välittömästi käyttöönsä valtavasti tietoa ja pääsyn useisiin eri lähteisiin, ne voivat merkittävästi vaikuttaa mielipiteisiin, asenteisiin ja näkemyksiin. Ne myös tarjoavat alustan, jossa kuka tahansa voi luoda, jakaa ja julkaista sisältöä itse, mikä auttaa vapauttamaan lahjakkuutta, edistämään luovuutta ja tukemaan innovointia.

Nykymaailmassa on tyypillistä, että internetiin pääsee helposti ja ilman keskeytyksiä, ja etenkin nuoret viettävät yhä enemmän aikaa verkossa.⁹ Virtuaaliyhteisöjen ja erityisesti sosiaalisessa mediassa ja pikaviestintäpalveluja käyttäen tapahtuvan virtuaalisen yhteydenpidon merkitys kasvaa jatkuvasti.

⁸ Asiak. 9640/16.

⁹ Yli puolet eurooppalaisista käyttää sosiaalisia verkostoja; Useimmat käyttäjät ovat nuoria. Alle 30-vuotiaista eurooppalaisista sosiaalista mediaa käyttää 84 prosenttia, ja nuorempia ikäryhmiä kohti siirryttäessä osuus lähestyy 100:aa prosenttia.

TÄTÄ TAUSTAA VASTEN PANEE MYÖS MERKILLE, ETTÄ

Medialukutaito – eli kaikki tekniset, kognitiiviset, sosiaaliset ja kansalaistaidot sekä luovat valmiudet, joiden avulla saamme pääsyn sekä perinteisiin että uusiin viestintämuotoihin, ymmärrämme niitä kriittisesti ja pystymme olemaan niiden kanssa vuorovaikutuksessa¹⁰ – on yhä tärkeämpää. Medialukutaitoon liittyvät läheisesti aktiivinen osallistuminen demokraattiseen toimintaan, kansalaisuus ja kyky kriittiseen ja itsenäiseen harkintaan sekä oman toiminnan pohtimiseen, mitä kautta se voi parantaa nuorten kykyä vastustaa ääriliikkeiltä tulevia viestejä ja disinformaatiota.

Digitaaliset taidot, joihin kuuluu tieto- ja viestintätekniikan hallittu, luova ja kriittinen käyttö, ovat keskeinen osa medialukutaitoa. Jos digitaaliset taidot ovat vähäiset, henkilö voi joutua epäedulliseen asemaan sekä työmarkkinoilla, joilla lähes kaikissa työpaikoissa edellytetään jonkinlaisia digitaalisia taitoja, että laajemminkin yhteiskunnassa. Digitaalisten taitojen edistämällä on näin ollen selvä yhteys pyrkimykseen kehittää yhteiskunnista osallistavampia ja paremmin yhteenkuuluvuutta edistäviä.

Medialukutaitoon – joka on yhteydessä lukutaitoon ja yleensäkin viestintätaitoihin – kuuluu myös muita keskeisiä taitoja, kuten kriittiseen ajatteluun selvässä yhteydessä olevat *sosiaaliset ja kansalaistaidot*, joilla varmistetaan, että ihmiset pystyvät arvostamaan monimuotoisuutta ja kunnioittamaan toisten ihmisten näkemyksiä ja arvoja, sekä *tietoisuus kulttuurista ja kulttuurin ilmaisumuodot*, jotka perustuvat kykyyn suhteuttaa oma tapa ilmaista mielipiteitä toisten, mahdollisesti muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten ilmaisutapoihin,

¹⁰ Nämä valmiudet mahdollistavat kriittisen ajattelun, kun osallistumme yhteiskunnan taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen toimintaan ja otamme aktiivisen roolin demokraattisessa prosessissa. Käsite kattaa eri viestimet eli televisio- ja radiolähetykset, videot sekä lehdistön eri kanavien kautta, mukaan lukien perinteiset kanavat, internet ja sosiaalinen media. Siinä otetaan huomioon myös kaikkien ikäryhmien tarpeet.

TOTEAA SEURAAVAA:

Vaikka digitaalisista taidoista on enenevässä määrin tulossa välttämättömiä, huolestuttavan monelta puuttuvat edelleen digitaaliset perustaidot¹¹, mikä aiheuttaa heille työttömyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskin. Tämä voi osaltaan olla luomassa 'digitaalista kuilua', joka voi johtaa sosiaaliseen ja taloudelliseen eriarvoisuuteen. Tämä on koulutusjärjestelmillemme selkeä haaste.

Internet ja sosiaalinen media voivat tarjota paljon etuja ja mahdollisuuksia, mutta niistä voi myös aiheutua uhkia ja vaaroja, erityisesti se, että lapsille ja nuorille sopimatonta tai jopa vahingollista verkkosisältöä tulee saataville. Tällaista sisältöä on muun muassa vihapuhe ja väkivallan esittäminen arkipäiväisenä ilmiönä. Muita kielteisiä ilmiöitä ovat verkkoviettely ja nettikiusaaminen, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin ja kehitykseen ja heikentää heidän oppimistuloksiaan.

Euroopan viimeaikaiset terrori-iskut ja muut ääriliikkeiden väkivaltaisuuksudet ovat herättäneet erityistä huolta siitä, miten internet ja sosiaalinen media tarjoavat kaikenlaisille ääriryhmille ennennäkemättömät mahdollisuudet levittää vapaasti vihaa ja väkivaltaan yllyttäviä viestejä sekä löytää yleisöksiä tyytymättömiä nuoria. Väkivaltaan johtavalla radikalisoitumisella on usein ylikansallinen ulottuvuus, niin että ääriryhmien verkostot lähestyvät haavoittuvassa asemassa olevia nuoria rajoista riippumatta. Vaikka ei ole todennäköistä, että koulutustason nostaminen pysäyttäisi kaikenlaiset väkivaltaiset ääriliikkeet, koulutus voi ja sen pitäisi auttaa radikalisoitumisen ehkäisemisessä,

¹¹ EU:n kansalaisista 40 prosentilla joko ei ole digitaalisia taitoja tai heidän taitonsa ovat vähäiset. Kuitenkin arviolta noin 90 prosenttia EU:n työpaikoista edellyttää vähintään jonkinlaisia digitaalisia taitoja. Kyseisten taitojen hankkimisesta on siksi nopeasti tulossa edellytys sille, että työntekijät voivat työllistyä nyt ja tulevaisuudessa.

ON YHTÄ MIELTÄ SIITÄ, ETTÄ

Koulutuksen yleisenä tehtävänä on valmistaa nuoria yhteiskuntaan ja työmarkkinoille sekä tukea sitä, että he voivat toteuttaa itseään. Tässä yhteydessä koulutuksen tärkeänä tehtävänä on myös auttaa nuoria siinä, että heistä tulee medialukutaitoisia ja tulevaisuuden vastuullisia kansalaisia.

Eräs koulutuksen keskeinen osatavoite on juurruttaa nuoriin Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa vahvistettujen arvojen kaltaiset perusarvot ja kehittää ja ylläpitää avarakatseisuutta ja uteliaisuutta niin, että he samalla kykenevät itsenäiseen ja kriittiseen ajatteluun sekä huolelliseen harkintaan tosiasiapohjaisen tiedon perusteella sekä vastustamaan ja torjumaan ääriliikkeiden viestejä, piilovaikuttamista ja disinformaatiota.

Jos opetushenkilöstön halutaan pysyvän relevanttina toimijana, on kaikilla tasoilla toimivien opettajien ehdottomasti pysyttävä tämän nopean kehityksen vauhdissa ja tarjottava oppijoille valmiuksia – tietämystä, taitoja ja asenteita – sekä arvoja, joita tarvitaan tietojen ja muun mediasisällön hankkimiseen, tulkitsemiseen, tuottamiseen ja käyttämiseen turvallisesti ja vastuullisesti erityisesti internetissä ja sosiaalisessa mediassa.

Koko kouluyhteisön sekä muut keskeiset sidosryhmät mukaan ottavat kokonaisvaltaiset lähestymistavat (whole school approaches) voivat olla erittäin merkittäviä, koska internetin ja sosiaalisen median vastuullinen käyttö opitaan usein luokkahuoneen ulkopuolella arjen tilanteissa ja epävirallisissa yhteyksissä,

KEHOTTAJAA JÄSENVALTIOITA TOISSIJAISUUSPERIAATTEEN ASIANMUKAISESTI
HUOMIOON OTTAEN

1. kannustamaan sitä, että medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittäminen huomioitaisiin riittävästi kaikenlaisissa koulutuksissa, myös kansalaiskasvatukseen ja mediakasvatukseen kautta,
2. pyrkimään siihen, että kaikenikäisten oppijoiden digitaalisia taitoja parannetaan elinikäisen oppimisen periaatetta noudattaen. Tämä on tärkeä edellytys sille, että he voivat paremmin osallistua aktiivisesti nyky-yhteiskuntien demokraattiseen toimintaan sekä parantaa työllistävyyttään,
3. harkitsemaan sitä, että ne käyttäisivät kansallisten puitekehysten ja työkalujen ohella myös kansalaisille tarkoitettua eurooppalaista digitaalisten taitojen puitekehystä, Euroopan neuvoston demokraattisessa kulttuurissa tarvittavien taitojen puitekehystä sekä Unescon yleistä media- ja informaatiolukutaidon arvioinnin puitekehystä,
4. edistämään sekä verkossa että sen ulkopuolella sosiaalisesti turvallisia oppimisympäristöjä, joissa kiistanalaisista kysymyksistä voi keskustella avoimesti sananvapautta kunnioittaen, ja antamaan opetushenkilöstölle valtuudet tällaisten keskustelujen aloittamiseen ja valvontaan,
5. tukemaan opetushenkilöstöä ja koulujen johtajia kaikilla koulutustasoilla siinä, että he kehittäisivät perus- ja täydennysvaiheen ammatillisen kehittämisen keinoin digitaalisia taitojaan ja pedagogista osaamista, jota tarvitaan uusien tekniikoiden ja avointen oppimisresurssien käyttöön opetuksessa sekä siihen, että kaikenikäisten ja kaikista taustoista tulevien oppijoiden kanssa voidaan tehokkaasti käsitellä medialukutaitoa ja kriittistä ajattelua,

6. tekemään yhteistyötä vanhempien ja yhteiskunnan muiden sidosryhmien kanssa sukupolvien välisen digitaalisen kuilun kaventamiseksi sekä vuoropuhelun ja keskinäisen ymmärryksen kulttuurin edistämiseksi,
7. vahvistamaan vuoropuhelua, yhteistyötä ja kumppanuutta koulutusalan ja media-alan, toimittajat mukaan lukien, sekä kaikkien muiden keskeisten sidosryhmien, kuten kansalaisyhteiskunnan ja nuorisjärjestöjen välillä, kun otetaan huomioon, että medialukutaidon ja kriittisen ajattelun tehokas kehittyminen edellyttää monialaista lähestymistapaa, ja muistetaan, kuinka tärkeitä epävirallinen ja arkioppiminen ovat tässä suhteessa,
8. edistämään innovatiivisia, luovia ja osallistavia medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittämistapoja koulutuksessa esimerkiksi tekemällä tutkimusta ja analysoimalla sitä, millä tavoin kulttuuri ja taide, monikulttuuriset lähestymistavat ja koulujen mediatuotanto voivat vahvistaa avoimuutta muita kulttuureja kohtaan ja aktiivista kansalaisuutta,

PYYTÄÄ JÄSENVALTIOITA JA KOMISSIOTA TOIMIVALTANSA PUITTEISSA

1. strategisten ET 2020 -puitteiden osalta edistämään edelleen vertaisoppimista muun muassa keräämällä ja levittämällä medialukutaitoon ja kriittiseen ajatteluun liittyviä hyviä käytäntöjä ja kiinnittämään samalla erityistä huomiota epäedullisessa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien oppijoiden tavoittamiseen,
2. varmistamaan, että medialukutaitoon liittyvä politiikka on johdonmukaista EU-tasolla niin, että eri politiikanaloilla, kuten koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja audiovisuaalipolitiikassa, samoin kuin terrorismin torjunnassa, tehtävä asiantuntijatyö on keskinäisesti täydentävää ja että koulutusalan erityispiirteet otetaan huomioon,

3. tukemaan pyrkimyksiä antaa opetushenkilöstölle taidot ja välineet, joita tarvitaan medialukutaidon ja kriittisen ajattelun käsittelemiseksi tehokkaasti kaikenikäisten ja kaikista taustoista tulevien oppijoiden kanssa, esimerkiksi käyttämällä School Education Gateway -portaalia ja edistämällä vertaisoppimista eTwinning-ystävyysskouluhankkeen kautta,
4. jatkamaan yhteistyötä muilla monenvälisillä foorumeilla, kuten Euroopan neuvostossa¹², Unescossa ja OECD:ssä, ja ottamaan huomioon niissä tehdyn työn, koska haasteet ovat rajatylittäviä ja vaikuttavat valtioihin sekä Euroopan unionin sisällä että sen ulkopuolella,
5. kannustamaan kaikkien asiaankuuluvien EU:n rahastojen ja ohjelmien tarjoamien rahoitusmahdollisuuksien käyttöön näiden pyrkimysten tukemiseksi. Tällaisia ohjelmia ovat etenkin Erasmus+, Verkkojen Eurooppa, Euroopan rakenne- ja investointirahastot, Horisontti 2020, Luova Eurooppa ja Kansalaisten Eurooppa.

¹² Tämä koskee etenkin Euroopan neuvoston ministerikomitean 2. maaliskuuta 2016 hyväksymää lapsen oikeuksien strategiaa 2016–2021, jossa käsitellään lapsen oikeuksien suojaamista ja edistämistä digitaalisessa ympäristössä.